Dédanyáink promenádéi.

— A régi Pest képei. —

Irta **Váradi Antal.**

...Hol a korzó aszfaltja hajlik meleg nyári napokon a járókelők lábai alatt, hol a villanyos kőhidján robogó sárga masinák csönögnek, rémületére asszonynak, gyereknek, kutyának, — hol ma keményen kövezett kocsiuton rogyásig rakott szekerek czipelik a gazdagságot, hajdanta szép promenádé vala, de csak homokon.

A Kemnitzer-háztól — a mai Angol királyné — indult a promenáta. Ha nagy eső volt, vagy mélyebb sár, deszkákat fektettek le az uraságok mián, a kik az ugynevezett »márvány-kávéházba« sereglettek, vagy a német szinházból éjszaka kilencz órakor bandukoltak haza, lámpásos gyerekek vezetése alatt. Különben lássa kiki, hogy jut tovább.

»A Kemnitzer-ház előtt, a hid közelében — irja egy száz esztendős Baedeker — egy kis allée indul, nemrégen plántált, de rettenetes nehezen ápolható akáczfákból, a felczölöpözött dunaparton, mely a város lakóinak estenden sürün felkeresett promenádéja.«

A hid alatt persze a hajóhid értendő, a mely a mai Nagyhid-utczán indul, s a budai partnak a várkertrakodó közén, éppen a két oroszlán között szalad neki.

»Több padok vagynak odaigazitva, mert a pestiek a szük falak és a paloták közül kisietnek ide, hogy akáczillatban és fiatal hársak virágai alatt sétálhassanak s gyönyörködhessenek a hidon járókelők tarka tömegében, ha ugyan az istenverte por nem bántja őket, de az elől is van menekülés, lévén ott egy kis kávéház, a melyben frissitőket árulnak.«

»Legkellemesebb sétahely estenden a hajóhid, mikor már a százával járó-kelő kocsik rettenetes robaja szünt egy kicsit; kellemesebb sétahelyet alkonyattól fogva nem is ajánlhatnék.«

Ez a séta azonban csak Budáig és vissza terjedhetett, vagy ha meg akarjuk hosszabbitani, a pesti parton a mai Angol királynétól a görög templomig. Azon alul a köznép világa következik.

»A közönséges népnek is megvagyon az ő maga szórakozó helye. Külön e czélra mintha csak kiválasztották volna a görög templom előtti boltiveket; az a régibb és rekrutakatonák kedvencz helye, nemkülönben a mindig nagy számmal ácsorgó hajósnépségé.

Vasárnapon, ünnepeken, tolong itt a népségnek ez a része, vidám és megdöbbentő jeleneteket rögtönözve. Hányszor kelnek harczra dühös ábrázattal a sajtos, gyümölcsös és laczikonyhás kofák, letépve egymás testéről a kötőket, a fejkendőket, belemarkolva a dühöngő ellenfél hajába, ugy hogy az efféle amazonháboru még egy pár matróznak is becsületére válnék...

Persze hogy mindez valamelyik katonáért történik. Kiséretül aztán harsogó muzsika bődül ki a környék korcsmáiból, és teszi tumultuárissá az életet, a melybe gyakran kell a katonai őrjáratnak, meg a policzájnak beavatkoznia.«

Távolabbi, de kedves promenádé a Margitsziget is. Minden esztendőben julius hónapjában a Szent Margit hetében nagy népünnepély vagyon a szigeten, a melyre a vizafogónak nevezett gáttól indulnak két garasért az általszállitó csónakok. Rövid öt percz alatt odapuffan a ladik orra a parthoz s a benne ülők, a kik türelmetlenségükben már mind a ladik orra felé tolakodnak, hanyatthomlok buknak a ladikba vissza. A gaz hajóslegények — kivált ha borravalóra kevés a kilátás — megtréfálják a bennülőket és ugy nekimennek a partnak, hogy a szállitott ember-áru mind halomra dül, akár csak az elfujt kártyakatonák.

Kiszállva azután a nyárilak felé hömpölyög a tömeg. A régi premontrei klastrom romjának támaszkodik ez a ház, melyben a palatinus családja szokott tartózkodni. A sziget maga nem nagy, ezer lépés hosszu és négyszáz lépés széles — mond az egykoru leirás. Körös-körül a vad természet munkál szabálytalan, belül a kertészet ápolja a maga remekeit.

A publikum első dolga nyári vasárnapokon levetni a csizmát és beletaposni a parti homokba. Némelyik meg is fürdik, nem nagy épülésére a járó-kelő leányseregnek. Van a ki gombostüt görbit és gilisztát vonván rá, a nagy számban uszkáló halakra leskelődik. Némelyek a magukkal hozott elemózsiát teregetik ki a füre és lakomáznak. Hársak illata száll a levegőben és a romok felől duda szól. Valamelyik kertészlegény mulatja magát vagy mulattatja szive választottját.

A fia-szigeten, vagyis a Margitsziget kis testvérszigetén, mely Buda felé nyulik a vizbe, egy kerek fal-rom mutatja a régi török fürdő helyét. Hidegebb napokon gőzölög benne a Vörösmarty-szoborral szemben volt a kapu, melyet este hétkor, télen hatkor becsuktak. De szinház után bátran lehetett keresztülmenni rajta, mert mikor abban a szinházban játszottak, már ki volt vetve a kapuszárny.

Jobbra a kapun belül a Kishid- meg a Nagyhid-utcza nyilt a hidvámőrség háza felé. Azontul a Posta-utcza, melyet ma »régi«-nek nevezünk. Bezzeg uj volt akkor. Azon az utczán át a magyar szinházhoz érünk. Az előtt is van promenádé.

Szép szinház. A tetejét kikezdte a szél. A falain nincs vakolat. Az oldala félig le van bontva. Az ajtajához nyikorgó falépcsőn lehet jutni. A szinpadi bejárat pláne létrán érhető el. Régesrég csönd van benne. Legfeljebb a társulat kvártély-nélküli tagjai alusznak a szinpad deszkáin. És hogy álmuk szebb legyen, palota-diszletet eresztett le a dekorátor.

Még átsorog egy álmos ladikos a parton. Jerünk át Budára.

Éjjel van, sötét éjjel. Kilencz óra. Minden jó lélek dicséri az Urat... Négy garason alul nem indul a lulás. Lulásnak ama téli szokás után nevezték el a hajósokat, mely szerint, mikor a jégjárás alkalmával kelt át valaki a Dunán, erősebb jégtáblák közé jutva »lulázásak«, azaz: a ladiknak jobbra-balra való erős hintázásával tudtak csak utat törni. De most nyár van, ragyog a holdvilág, könnyen átjutunk a tulsó partra.

Ott kötünk ki a Reischl-pajtánál. Rengeteg deszkabódé, a melyben Kelemen László játszott hajdanta az ő társulatával. Balra kanyarodik az ut, föl a várkapunak, melyet II. József vágatott a vár déli végén. Azon át mentek a várba a pestiek, mikor a várszinházi magyar előadásokat látogatták. A vár holtnéma. A királyi kastély, tetején a csillagvizsgáló toronynyal — melynek helyébe azonban a gellérthegyi csarnokot épitették — álmodik. A várkert néma és csöndes. Az a legszebb budai promenádé.

A mint az omlatag bástyára támaszkodva elnézünk Pest felé és Pest felett, a kis falakkal köritett városka tornyai már tizet ütnek...

Alant tülök szól és vontatott ének hangzik... A bakter járja az utczákat és énekli hagyományos dalát a tüzről és vizről, a melyre vigyázni kell. De a szöveg olyan ismeretlen... Hogyne! *Németül* énekli...

Reszket a holdfény a kis Pest fölött... Alig egy-két háromemeletes ház teteje mered ki belőle. Az egész dunaparti rész földszintes, csak a Kemnitzer-ház emeletes. A dunaparti viskók előtt halászhálók száradnak s a gabonáshajók oldalát locsolja csendesen a langyos hullám. A kecskeméti kapu mellett omladozó torony áll, a hajdani lövőház helye. Kelet felé a Rákos mezeje, melyen a kerepesi országut fut keresztül. Annak az elején, a hatvani kapu szomszédságában még vig az élet... A Zrinyi-korcsma lumpjai orditoznak. De azon tul csönd. A Grassalkovich herczeg telke feketedik a sarkon, rajta egy hosszu, pajtaszerü épület. Nemsokára majd felturják a homokos talajt és nem adok neki husz esztendőt, — magyar szinház fog állani a helyén!

De ne álmodjunk ilyen lehetetlenségekről... Szálljunk le a hegyről, menjünk haza az Aranykéz korcsmába, a hová jövevények szállanak. Holnap korán virrad. Kimegyünk a Sauvinklibe. Jó éjszakát!

Lapunk mai száma 32 oldal.